

בזכות החלב שינק עשו מרבקה

יצא ממנו אנטונינוס הניצוץ הטוב של עשו

(מתוך "שבי" פנחס" חלק ב' שיצא עתה לאור)

|| הרה"ג ר' פנחס פרידמן ||

זכה שהיה טמון בתוכו הניצוץ הטוב של אנטונינוס מלך רומי, שעתידי להתגייר ולסייע לרבינו הקדוש הניצוץ של יעקב אחיו לחזק את הדת על תלה.

החלב של רבקה טיהר את הניצוץ של אנטונינוס

ועתה בא וראה כי על פי האמור יפתח לנו פתח לומר ביאור חדש, במה שהשיב הקב"ה לרבקה: "שני גוים בבטןך - אלו אנטונינוס ורבי", על פי מה שכבר למדנו מדברי התוספות בשם המדרש דבר פלא, כי בזכות החלב שינק אנטונינוס מאמו של רבינו הקדוש, נתקיים בו "חלב מטהר" ונתגייר ולמד תורה. ויש לבאר הענין על פי מה ששנינו בגמרא (בכורות ו:): "דם נעכר ונעשה חלב", מבואר מזה כי החלב נוצר מהדם שנהפך לחלב.

והנה עשו היה אדמוני שרומז על שפיכות דמים כמבואר במדרש (ב"ר סג ח:): "אדמוני - כאלו שופך דמים", וזהו שמבואר ב"לקוטי תורה" לרבינו האריז"ל (פרשת ויקרא ד"ה חלב ודם) כי עשו הוא: "בחינת דם טמא בסוד הוא אדום, ומאכלו אדום, ולבושו אדום, וכל ענינו דם". על כן אנטונינוס שהיה הניצוץ של עשו האדמוני שכולו דם, הנה על ידי החלב הטהור ששתה מאמו של רבינו הקדוש, נתקיים בו: "דם נעכר ונעשה חלב", ונתהפך קליפת דם שבו לחלב טהור ונתגייר.

לפי זה יש לומר כי כאשר ראתה רבקה שיש לה בן רשע כעשו שמפרכס לצאת לעבודה זרה: "ותאמר אם כן למה זה אנכי", מדוע סיבב הקב"ה שרשע כזה יולד בעולם ממני, הלא אצטרך להניק לו חלב שנוצר מהדם, וידוע כי הדם נוצר מאכילת האדם, לכן בשעת התענית מתמעט הדם שבאדם כמבואר בגמרא (ברכות ז:): "ועכשיו ישבתי בתענית ונתמעט חלבי ודמי", וזהו שהתפלאה רבקה מדוע סיבב הקב"ה, שתצטרך להניק חלב שנוצר מהדם שנתהווה ממה שאכלה בקדושה ובטהרה לרשע כעשו.

הנה כי כן יאיר לנו להבין התשובה שהשיב הקב"ה לרבקה: "שני גוים בבטןך" - אלו אנטונינוס ורבי", כלומר מיעקב ועשו עתידים לצאת רבי ואנטונינוס שיתחברו יחד באחווה ורעות, עד כדי כך שאנטונינוס יתגייר וילמוד תורה, בזכות מעט חלב טהור ששתה מאמו של רבינו הקדוש, כי נתקיים בו "חלב מטהר".

מעתה לא נפלאה היא ולא רחוקה להבין, כי מה שנתגלה הניצוץ הטוב של אנטונינוס שהיה טמון אצל עשו הרשע, הוא גם כן בזכות החלב טהור שינק עשו מרבקה בבחינת "חלב מטהר", ואם כי לא הועיל החלב לטהר הקליפה הגדולה של עשו עצמו, אולם בכל זאת הועיל לטהר הניצוץ הטוב של אנטונינוס שהיה טמון אצל עשו.

מגלה עמוקות: אנטונינוס היה ניצוץ הטוב של עשו, לכן עמד לימין רבינו הקדוש ניצוץ יעקב אחיו תוספות בשם המדרש: "חלב מטהר", בזכות החלב שינק אנטונינוס כתינוק מאמו של רבי נתגייר שאלת רבקה: "למה זה אנכי", כלומר מדוע סיבב הקב"ה, שתצטרך להניק חלב לעשו שהיה רשע תשובת הקב"ה: "שני גוים", אלו אנטונינוס ורבי, בזכות החלב הטהור שינק עשו מרבקה יצא ממנו אנטונינוס

לכן נקרא גם כן רבי רבינו הקדוש שהוא גלגול של יעקב, והתפלל משה בעת ההיא על אותו עת שיתן הקב"ה חן לרבי בעיני אנטונינוס, אעבר"ה נ"א נוטריקון אנטונינוס עשו בימי רבינו הקדוש ניצוץ אחד... נמצא שיעקב ועשו שהיו תאומים, היו ניצוץ אחד ונחלקו אחר כך לשתיים. וכבר אמרו רז"ל (ברכות נז:): שהשיב הקב"ה לרבקה שני גוים בבטןך, על אנטונינוס ורבי שאז נתקן יעקב ועשו".

ביאור דבריו הקדושים על פי מה ששנינו במשנה (פ"ב מ"א): "רבי אומר איזו היא דרך ישרה שיבור לו האדם, כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם". וביאר ב"לקוטי ש"ס" להאריז"ל (אבות פ"ב עמוד ג), הטעם שבחר רבי במאמר זה כי היה הניצוץ של יעקב אבינו, וידוע כי יעקב הוא מרכבה למדת תפארת, לכן דוקא רבינו הקדוש ניצוץ יעקב הזכיר במשנה זו, כי הדרך הישרה שיבור לו האדם היא: "כל שהיא תפארת לעושיה".

וכתב על זה ב"מגלה עמוקות" על ואתחנן (אופן פג), כי מטעם זה נקרא רבינו הקדוש רבי יהודה הנשיא, שכן נשי"א נוטריקון ניצוץ של יעקב אבינו. וכתב עוד כי מטעם זה נקרא "רבינו הקדוש", כי יעקב אבינו תיקן ברכה שלישית של שמונה עשרה "האל הקדוש", [אברהם תיקן ברכה ראשונה: "מגן אברהם", יצחק תיקן ברכה שניה: "מחיה המתים", כשהחזיר לו הקב"ה נשמתו שפרחה ממנו בשעת העקידה כמבואר בפרקי דרבי אליעזר (פרק ל), ויעקב תיקן ברכה שלישית: "האל הקדוש"]. וזהו שאמר הקב"ה לרבקה: "שני גוים בבטןך - אלו אנטונינוס ורבי", רמז לה הקב"ה בכך, כי אנטונינוס יהיה הניצוץ הטוב של עשו הרשע, ואילו רבינו הקדוש יהיה הניצוץ של יעקב אבינו עכדה"ק.

ונראה לבאר לפי זה מה שהשיב הקב"ה לרבקה: "שני גוים בבטןך" - אלו אנטונינוס ורבי", כי רבקה שאלה: "למה זה אנכי", מדוע סיבב הקב"ה שבו רשע כעשו יולד ממנה, על כך השיב לה הקב"ה, כי הן אמת שעשו עצמו היה רשע, אולם מחמת שנוולד מיצחק ורבקה,

אל המלך כאחד. כיון ששמעה ממנה כן אמרה לה, אם רצונך קחי את הילד שלי שאינו מהול ותני לי את הילד שלך, ולכי ומלטי את נפשך ואת נפש בנך מאת המלך, מיד עשתה כן והלכה למלך.

נכנס אותו השר למלך, אמר לו אדוני המלך, זו עברה על גזירתך ומלה את בנה, ועכשיו הבאתי אותה אצלך ומה שתצוה לעשות עשה, אמר להם המלך, ראו בנה אם הוא מהול, נמצא שאינו מהול. באותה שעה כעס המלך על אותו השר, אמר לו, אני גזרתי על מהול ואתה הבאת לי שאינו מהול.

באותה שעה היו גדולים יושבין לפני הקיסר ואמרו לו, אדוננו המלך אנו מעידין בודאי שבנה של זו מהול היה, אלא אלהיהם של אלו קרוב הוא להם, וכיון שהם קוראים אליו מיד הוא עונה להם, שנאמר (דברים ד ז) מי כה' אלקינו בכל קראנו אליו.

מיד צוה המלך ונהרג אותו השר וביטל את הגזירה, ושלח את רבינו הקדוש ואת אמו לשלום. כיון שחזרו לביתו של אנטונינוס, אמרה אמו, הואיל ועשה לך הקב"ה נס על ידי ולבנך על יד בני יהיו שושבינים לעולם. ובשכר אותו חלב שינק אנטונינוס מאמו של רבינו הקדוש, זכה ולמד תורה ושימש את רבינו הקדוש, ונעשה מלך לאומתו וירש העולם הזה והעולם הבא".

רבי יהודה הנשיא ניצוץ של יעקב אבינו

והנה המקובל האלקי בעל "מגלה עמוקות" על ואתחנן (אופן פג) מביא דברי התוספות בשם המדרש, ומוסיף לבאר מה שסיבב הקב"ה הצלת רבינו הקדוש על ידי אנטונינוס, כי רבינו הקדוש היה הניצוץ של יעקב אבינו, ואילו אנטונינוס היה הניצוץ הטוב של עשו אחיו, והנה לשון קדשו:

"ולפי שאנטונינוס הוא גלגול של עשו, ורבי הוא גלגול של יעקב שתיקן ברכת אתה קדוש,

פרשתנו פרשת תולדות (כה כב): "ויתרוצו הבנים בקרבה ותאמר אם כן למה זה אנכי ותלך לדרוש את ה', ויאמר ה' לה שני גוים בבטןך ושני לאומים ממעיך יפרדו ולאום מלאום יאמץ ורב יעבוד צעיר". ופירש רש"י:

"ויתרוצו, רבותינו דרשוהו לשון ריצה, כשהיתה עוברת על פתחי תורה של שם ועבר יעקב רץ ומפרכס לצאת, עוברת על פתח עבודת אלילים עשו מפרכס לצאת... שני גוים בבטןך, גיים כתיב כמו גאים, אלו אנטונינוס ורבי, שלא פסקו מעל שולחנם לא צנון ולא חזרת, לא בימות החמה ולא בימות הגשמים".

וצריך ביאור מה ענין אנטונינוס ורבי לכאן, זאת ועוד, איך נתרצתה רבקה אמנו בתשובה זו, שהרי שאלתה עדיין במקומה עומדת: "למה זה אנכי", מדוע נתן לה הקב"ה בן רשע שמפרכס לצאת לעבודה זרה.

"חלב מטמא חלב מטהר"

ונראה לבאר הענין בזה, על פי מה שכתבו התוספות (ע"ז י: ד"ה אמר) בשם המדרש דבר פלא בענין שורש הידידות של רבינו הקדוש ואנטונינוס:

"אמרין במדרש, חלב מטמא חלב מטהר, כשנולד רבי גזרו שלא למול, ואביו ואמו מלוהו, שלח קיסר והביאו לרבי ואמו לפניו, והחליפתו אמו באנטונינוס, והניקתו עד שהביאתו לפני קיסר, ומצאוהו ופטרם לשלום, ואמר אותו הגמון, אני ראיתי שמלו את זה, אלא הקב"ה עושה להם נסים בכל עת ובטלו הגזרה, ואמרין נמי בירושלמי שלסוף למד אנטונינוס תורה ונתגייר ומל עצמו".

סיפור נפלא זה מובא באריכות ב"מנורת המאור" (סימן פג):

"תנו רבנן פעם אחת גזרה מלכות עכו"ם [רומי] גזירה על ישראל שלא למול את בניהם, ובאותו זמן נולד רבינו הקדוש, ואמר רבי שמעון בן גמליאל אביו, הקב"ה צונו למול ורשעים הללו גזרו עלינו שלא למול, כיצד אנו מבטלים גזירתו של הקב"ה ונקיים גזירתו של אותו מלך, מיד עמד רבי שמעון בן גמליאל ומל את בנו.

כשהודיעו הדבר לפני השר שהיה בעיר שלח וקרא את רבי שמעון בן גמליאל, אמר לו, מפני מה עברת על גזירתו של מלך ומלת את בנו, אמר לו, כך צונו הקב"ה. אמר לו אותו השר, הרבה כבוד יש לי עליך שאתה ראש לאומתך, אלא גזירתו של מלך היא ואיני יכול להניחך, אמר לו, ומה אתה מבקש, אמר לו, אני רוצה שששלח אותך אצל המלך ומה שהוא רוצה לעשות יעשה, אמר לו, עשה כל מה שאתה חפץ.

מיד שלח את רבינו הקדוש ואת אמו והלכו כל היום בדרך, לערב הגיעו למלון בית אביו של אנטונינוס ואותו הזמן נולד אנטונינוס, נכנסה אמו של רבי אצל אמו של אנטונינוס, אמרה לה, מה טיבך, אמרה לה, כך וכך גזרו עלינו שלא למול, ועכשיו מלתי את בני ולכך מוליכין אותנו

כל הגרים שבעולם ילדים שינקו חלב משרה

בא וראה מה שמצינו בענין זה דברים נוראים במדרש פסיקתא רבתי (פרשה מד אות ד), שכל הילדים שינקו חלב משרה אמנו נעשו יראי שמים ונתגיירו:

"ומהו אם הבנים שמחה, אלא בשעה שילדה שרה את יצחק, היו אומות העולם אומרים בנה של שפחה הוא, ועושה היא עצמה כאילו היא מניקה אותו, באותה השעה אמר לה [אברהם], שרה מה את עומדת אין השעה הזו של צניעות, אלא עמדי והפריע עצמך בשביל קדושת השם, עמדה שרה והפריעה עצמה, והיו שני דדיה מוריקים חלב כשני זינוקים של מים, כמה שכתב (בראשית כא ז) ותאמר מי מלל לאברהם היניקה בנים שרה...

והיו אומות העולם מביאים את בניהם אצל שרה שתניק אותם, לקיים מה שנאמר (שם) הניקה בנים שרה, ויש מהם שהיו מביאים את בניהם באמת שתניק אותם, ויש מהם שהיו מביאים את בניהם לבדוק, אילו ואילו לא הפסידו.

אמר רבי לוי, אילו שבאו באמת נתגיירו, זהו שאמר הניקה בנים שרה, מהו הניקה בנים שנתבנו בישראל, ואילו שבאו לבדוק אותה, אמרו רבותינו נתגדלו בעולם הזה פרוקופאות [לשון גדולה וכבוד], וכל גרים המתגיירים בעולם וכל יראי שמים שיש בעולם, מן אותם שינקו מן חלב של שרה, הוי אם הבנים שמחה זו שרה".

נמצא כי בכך זכתה רבקה לתשובה ברורה, מדוע סיבב הקב"ה שעשו הרשע יוולד ממנה וינק מהחלב שלה, והוא כדי שיתקיים בו **"חלב מטהר"**, לטהר הניצוץ הטוב של אנטונינוס, שנתגייר בסוף ונתחבר עם רבינו הקדוש ניצוץ יעקב. וזהו שאמר לה הקב"ה: **"שני גוים בבטנך"**, אלו אנטונינוס ורבי שישלימו ביניהם. אולם לעת עתה: **"ושני לאומים ממעיך יפרדו ולאום מלאום יאמץ"**, כי עשו ויעקב יריבו ביניהם, אך בסופו של דבר בימי אנטונינוס, **"ורב יעבוד צעיר"**, כי אנטונינוס שהוא הניצוץ של עשו האח הגדול, יעבוד את רבינו הקדוש הניצוץ של יעקב האח הצעיר.

יומתק להבין בזה המדרש שהביאו התוספות, כי על ידי שינק אנטונינוס מחלב אמו של רבינו הקדוש נתקיים בו **"חלב מטהר"** ונתגייר, כי מאחר שכל הגילוי של הניצוץ הטוב של אנטונינוס שהיה טמון בעשו, היה בזכות החלב הטהור שינק עשו מרבקה אמו, לכן נסתבב הדבר שגם אנטונינוס עצמו ישתה חלב אמו של רבי כדי שיתגייר.

איך ינק רבינו הקדוש חלב מאמו של אנטונינוס

עתה הבה נתבונן במה שמצינו דבר פלא ב"סדר הדורות" (מערכת התנאים והאמוראים מערכת י ערך רבי יוסי בן קסמא), שהביא דברי התוספות הנ"ל בשם המדרש, כי אנטונינוס נתגייר בזכות החלב שינק מאמו של רבינו הקדוש, אלא שהוסיף כי כמו שאנטונינוס התינוק ינק חלב מאמו של רבי כשהלכה אתו לקיסר, כן באותו זמן שנשאר התינוק רבינו הקדוש אצל אמו של אנטונינוס ינק ממנה חלב.

ובאמת בתוספות אינו מבואר כן, אולם נראה ברור שמקור דבריו הוא מספר "גלגולי נשמות" [שדרכו של בעל "סדר הדורות" להביא פעמים רבות] להמקובל האלקי הרמ"ע מפאנו (מערכת ר סימן קכח), שכתב שם בפירוש כי אמו של אנטונינוס הניקה את רבי, לכן זכתה שנתגלגלה בתוך אותו איש ישראל שנעשה לו נס שהניק את בנו, כמבואר בגמרא (שבת נג):

"מעשה באחד שמתה אשתו והניחה בן לינק, ולא היה לו שכר מניקה ליתן, ונעשה לו נס ונפתחו לו דדין כשני דדי אשה והניק את

בנו. אמר רב יוסף, בא וראה כמה גדול אדם זה שנעשה לו נס כזה".

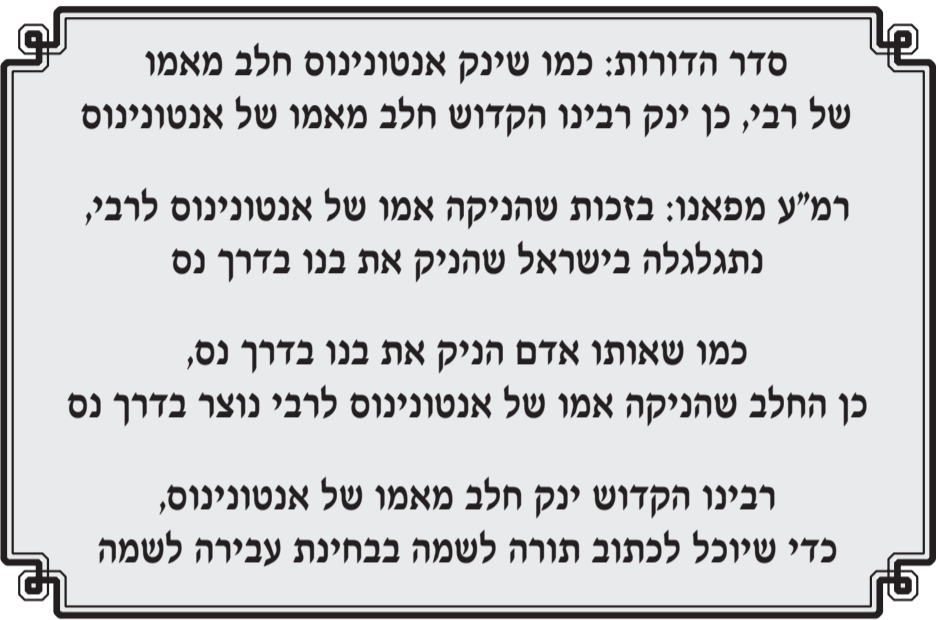
הנה כי כן מצוה גדולה ליישב הפליאה העצומה, מה ראה הקב"ה לסבב כי פה קדוש של רבינו הקדוש אשר למד כל כך הרבה תורה ינק חלב מאמו של אנטונינוס, הן אמת כי להלכה אין איסור לינוק חלב נכרית כמו שפסק הרמ"א (יו"ד סימן פא ס"ז בהגה): **"חלב כותית כחלב ישראל"**, אולם הרי כתב בהמשך דבריו: **"ומכל מקום לא יניקו תינוק מן הכותית אם אפשר בישראלית, דחלב כותית מטמטם הלב"**.

ומקור הדבר ממה ששינינו במשנה (ע"ז כו): **"אבל עובדת כוכבים מניקה בנה של ישראל ברשותה"**, וכתב על זה הר"ן (ד"ה ומדאמרינן):

"ומדאמרינן דכותית מניקה בנה של בת ישראל משמע דחלב הכותית שרי... אבל הרשב"א

בזה דבר גדול, כי אותו חלב שהניקה אמו של אנטונינוס לרבינו הקדוש, לא היה חלב שנוצר בדרך הטבע מהמאכלות אסורות שאכלה, אלא כמו שעשה הקב"ה נס מן השמים להציל את רבינו הקדוש ממייתה, כן יצר הקב"ה לאמו של אנטונינוס בדרך נס חלב מיוחד שלא נוצר מהדם, כדי שרבינו הקדוש יינק רק חלב טהור שלא היה בו שום פגם.

והנה מכיון שאמו של אנטונינוס החליפה את בנה עם רבינו הקדוש כדי להצילו ממייתה, וגרמה בכך שישתה רבי חלב שנוצר בדרך נס, על כן סיבב הקב"ה מדה כנגד מדה, שנתגלגלה באותו איש ישראל שינק את בנו בדרך נס, כדי לפרסם לכל באי עולם הנס הגדול הזה, כי כמו שחלב זה שהניק האיש את בנו, הרי ברור כשמש שהיה בדרך נס שנוצר מן השמים, כן החלב שנתנה אמו של אנטונינוס לרבי נוצר בדרך נס.

ויש לומר כי מטעם זה נקרא רבי בתואר **"רבינו הקדוש"**, כדי ללמדנו שקדושתו לא נפגמה מחמת החלב שינק מאמו של אנטונינוס, כי חלב זה נוצר בדרך נס כדי לשמור על קדושתו.

כתיבת תורה שבעל פה בבחינת עבירה לשמה

ואחשבה לבאר עוד הטעם שסיבב הקב"ה, שינק רבי מחלב אמו של אנטונינוס, על פי מה שמצינו דבר פלא ב"תורת משה" לרבינו ה"חתם סופר" (פרשתינו ד"ה אנכי עשו בכורך), לבאר מה שכתוב (בראשית כז טו): **"ותקח רבקה את בגדי עשו בנה הגדול החמודות אשר אתה בבית ותלבש את יעקב בנה הקטן"**, וצריך ביאור מה ראתה רבקה שהלבישה את יעקב בבגדי עשו. וביאר בדברי קדשו, כי כמו שמצינו בספרים הקדושים כי לבוש של צדיקים יש בו קדושה שמשפיע על מי שלובש אותם, כן להיפך הלושב בגדי רשעים מושפע מהם לרעה.

מעתה אומר ה"חתם סופר", מאחר שמדתו של יעקב היא אמת ככתוב (מיכה ז כ): **"תתן אמת ליעקב"**, אלא שכאן היה מצווה ועומד לשמוע בקול רוח הקודש של רבקה אמו, לקחת הברכות מיצחק אביו ולומר לו שהוא עשו בכורו, הן אמת שהיה בזה בחינת עבירה לשמה כדי להציל את הברכות מדי עשו הרשע, בכל זאת מכיון שמדתו אמת, לא היה מסוגל לומר דבר שקר לאביו שהוא עשו בכורו, לכן נתחכמה רבקה להלבישו את בגדי עשו הרשע, ועל ידי שלבש יעקב בגדי הרשע השפיעו עליו הבגדים שהיה מסוגל לרמות לשם שמים עכדה"ק.

והנה ידוע שרבינו הקדוש כתב כל ששה סדרי משנה שהם כלל כל תורה שבעל פה, אף שמצד הדין (גיטין ס): **"דברים שבעל פה אי אתה רשאי לאומרן בכתב"**, מכל מקום כבר אמרו (שם) כי משום (תהלים קיט ככו): **"עת לעשות לה' הפרו תורתך"** מותר לכתוב גם תורה שבעל פה, וכן כאן ראה רבינו הקדוש שאם לא יכתוב המשניות

תשתכח תורה שבעל פה מחמת כובד הגלות, כמו שכתב הרמב"ם (הקדמה ל"יד החזקה"):

"ולמה עשה רבינו הקדוש כך ולא הניח הדבר כמות שהיה, לפי שראה שתלמידים מתמעטין והולכין והצרות מתחדשות ובאות, ומלכות רומי פושטת בעולם ומתגברת, וישראל מתגלגלין והולכין לקצוות, חיבר חיבור אחד להיות ביד כולם, כדי שילמדוהו במהרה ולא ישכח".

וכן כתב "רבינו בחיי" פרשת כי תשא (שמות לד כז):

"ורבינו הקדוש שחיבר המשנה ולימד אותם ברבים וכתבה הכל בימיו, כוונתו היתה כדי שלא תשכח תורה מישראל, שראה הרשעה מתפשטת בעולם וישראל מתפזרין בגלות, על כן הותר לו לעשות כן משום שנאמר עת לעשות לה' הפרו תורתך".

לפי זה יש לומר כי כמו שיעקב אבינו לא היה מסוגל לומר דבר שקר אפילו במקום מצוה, כן לא היה רבינו הקדוש הניצוץ של יעקב מסוגל לכתוב תורה שבעל פה שהיא בבחינת עבירה לשמה, לכן סיבב הקב"ה שבהיותו תינוק ינק חלב מאמו של אנטונינוס, [כי הן אמת שכבר נתבאר שהחלב נוצר בדרך נס, מכל מקום כיון שהחלב עבר דרך נכרית היה בזה קצת פגם], ועל ידי זה היה מסוגל לעשות עבירה לשמה לכתוב תורה שבעל פה.

רבינו הקדוש קיבל יסורים י"ג שנים בשיניו

לסיום הענין נראה לומר עוד, כי הן אמת שכבר נתבאר שלא היה פגם במה שינק רבי חלב מאמו של אנטונינוס כיון שנוצר בדרך נס, זאת ועוד, שהיה בזה תועלת גדולה כדי שיוכל לכתוב תורה שבעל פה בבחינת עבירה לשמה, אולם עם כל זאת בגודל קדושתו קיבל עליו יסורים קשים, כדי לכפר בכך על מעט החלב שינק, כמבואר בגמרא (ב"מ פה):

"אמר רבי חביבין יסורין, קבל עליה תליסר שני". ומצינו במדרש (ב"ר לג א): **"וחשש רבי את שיניו י"ג שנה"**, וכן הוא במדרש (שם צו ה): **"רבינו י"ג שנה חשש בשיניו, וכל אותן י"ג שנה לא מתה חיה בארץ ישראל ולא הפילה אשה עוברת בארץ ישראל"**.

ויש לומר הטעם שקיבל עליו יסורים על שיניו דוקא, על פי מה שמצינו שיש קשר בין חלב לשיניים, ככתוב (בראשית מט יב): **"חלילי עינים מיין ולבן שינים מחלב"**. ופירש רש"י: **"אדום עינים יהא מרוב יין, ולבן שנים יהא מרוב חלב"**.

הנה כי כן מטעם זה קיבל עליו רבינו הקדוש יסורים על שיניו, כדי לכפר בכך על החלב ששתה כתינוק מאמו של אנטונינוס, [ומה שמבואר בגמרא (ב"מ פה) כי היסורים באו על רבי מחמת מעשה שהיה עם העגל, היה בבחינת (תהלים סו ה): **"נורא עלילה על בני אדם"**, לסייע לרבינו הקדוש למלאות רצונו להתכפר ביסורים].

בדרך זו יש לבאר עוד הטעם שקיבל עליו רבי יסורים בשיניו דוקא י"ג שנה, על פי מה שכבר נתבאר שנסתבב מן השמים שישתה רבי מחלב אמו של אנטונינוס, כי רק ככה היה מסוגל לקיים עבירה לשמה לכתוב תורה שבעל פה, והרי שנינו בברייתא של תורת כהנים: **"רבי ישמעאל אומר בשלש עשרה מדות התורה נדרשת בהן"**.

על כן קיבל עליו רבינו הקדוש יסורים י"ג שנים בשיניו, כדי לכפר בכך על החלב ששתה כתינוק מאמו של אנטונינוס, אשר כתוצאה מכך היה יכול לכתוב תורה שבעל פה הנדרשת ב"ג מדות. כל זה כתבתי בדרך אפשר לכבוד רבינו הקדוש רבי יהודה הנשיא זכותו תגן עלינו ועל כל ישראל, ואם שגיתי והוא רחום יכפר עון וגו', וה' יאיר עינינו בתורתו אמן. [ראה ענין זה בהרחבה בשבילי פנחס פרשה זו מאמר י ויא].